

INTERNATIONAL CONFERENCE
“Global Horizons in Philology and Pedagogy: Experiences of Turkic Nations”
September 25, 2025

TIL O‘RGATISHDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASIYANING ROLI

M.I.G‘ulomova

Namangan davlat universiteti doktoranti

Ilmiy rahbar: D.A.Abdusamiyev PhD dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqola yondashuvning ijobiy ta'sirini va olimlar tomonidan bildirilgan tanqidlarni hisobga olgan holda til ta'limida kommunikativ til o'rgatishning keng qamrovli sharhini taqdim etadi. (Communicative Language Teaching) Kommunikativ Til O'rgatish — bu o'rganuvchilarning tilni real hayotiy vaziyatlarda ishlatishiga e'tibor qaratadigan til o'rgatish yondashuvi. CLT samarali muloqot va tildan mazmunli foydalanishni rag'batlantirishga qaratilganligi sababli til ta'limiga katta e'tibor qaratdi. Ushbu tizimli tahlil adabiyotlarni ko'rib chiqishda oldingi tadqiqotlarga asoslanib, CLT ning ijobiy va salbiy tomonlarini xolis va har tomonlama tahlil qiladi. U o'tgan tadqiqotlarning ijobiy natijalarini ta'kidlab, CLT o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini, tilni bilishni, madaniy xabardorlikni, o'quvchilarning mustaqilligini, tanqidiy fikrlashni va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini qanday oshirishi mumkinligini ko'rsatadi. Biroq, boshqa tadqiqotlar CLTni tanqid qilib, uning aniq grammatika va lug'at yo'riqnomasi yo'qligi, rasmiy yozish uchun yetarli darajada tayyorgarlik ko'rmaganligi, standartlashtirilgan imtihonlar, o'quvchilarning individual farqlariga yetarlicha e'tibor bermaslik va aniqlikdan ustun bo'lgan ravonlikka urg'u berishdan xavotirda. Ikkala nuqtai nazarni taqdim etish orqali ushbu maqola o'qituvchilarga CLT ning potentsial kuchli va cheklovlari haqida muvozanatli tushuncha berish, ularni samarali til o'rgatish amaliyotlarini ishlab chiqishda yo'naltirishni maqsad qiladi.

Kalit so'zlar: Kommunikative kompetensiya, Tanqid, Ta'lim, Qayta ko'rib chiqish, Metodlar

Аннотация: Эта статья представляет собой обзор преподавания коммуникативного языка в языковом образовании, учитывая положительные последствия подхода и критику, высказанную учеными. (Communicative Language Teaching) Коммуникативное обучение языку - это подход к обучению языку, который фокусируется на том, как ученики используют язык в реальных жизненных ситуациях. CLT уделяет большое внимание языковому обучению, так как он направлен на стимулирование эффективного общения и осмысленного использования языка. Этот систематический анализ основывается на предыдущих исследованиях в обзоре литературы и дает объективный и всесторонний анализ положительных и отрицательных сторон КЛТ. Он подчеркивает положительные результаты предыдущих исследований и показывает, как КЛТ может повысить коммуникативную компетентность учащихся, знание языка, культурную осведомленность, самостоятельность учащихся, критическое мышление и навыки решения проблем. Тем не менее, другие исследования критикуют КЛТ, опасаясь, что она не имеет четкого грамматического и словарного руководства, недостаточно подготовлена для формального письма, не имеет стандартизированных экзаменов, не уделяет должного внимания индивидуальным различиям учащихся и делает упор на грамотность, а не на точность. Предоставляя обе точки зрения, эта статья направлена на то, чтобы дать учителям сбалансированное представление о потенциальных силах и ограничениях CLT, чтобы помочь им разработать эффективные методы обучения языку.

Ключевые слова: Коммуникативная компетенция, Критика, Образование, Пересмотр, Методы

Annotation: This article provides a comprehensive review of communicative language teaching in language education, taking into account the positive impact of the approach and the criticisms raised by scholars. Communicative Language Teaching is a language teaching approach that focuses on learners' use of language in real-life situations. CLT has attracted considerable attention in language education because it aims to promote effective communication and meaningful use of language. This systematic review provides an objective and comprehensive analysis of the pros and cons of CLT, drawing on previous research in a literature review. It highlights the positive results of past research and shows how CLT can enhance students' communicative competence, language proficiency, cultural awareness, student independence, critical thinking, and problem-solving skills. However, other studies have criticized CLT, citing concerns about its lack of clear grammar and vocabulary instruction, inadequate preparation for formal writing, standardized testing, insufficient attention to individual differences among learners, and an emphasis on fluency over accuracy. By presenting both perspectives, this article aims to provide teachers with a balanced understanding of the potential strengths and limitations of CLT, guiding them in developing effective language teaching practices.

Keywords: Communicative competence, Critique, Education, Revision, Methods

Kirish

Til o'qitish sohasi o'zining tarixiy taraqqiyoti davomida turli yondashuvlarning yaratilishi va rivojlanishini boshdan kechirdi. Ingliz tilini o'qitish (English Language Teaching) hamjamiyatida bir nechta yondashuv va usullar e'tirofqa sazovor bo'ldi, jumladan Grammatik Tarjima Usuli, To'g'ridan-to'g'ri Metod, Audio-lingual Metod, Suggestopedia va Total Physical Response (Jeyms Asher tomonidan ishlab chiqilgan tilni o'rgatish usuli bo'lib, u og'zaki nutqqa javob berish uchun jismoniy harakatlardan foydalanadi, bolalar avval tinglash va keyin harakat qilish orqali ona tilini qanday o'rganishiga taqlid qiladi). Ushbu yondashuvlar yoki usullar tadqiqotchilar va olimlar tomonidan to'liq tekshirish va o'rganishdan o'tgan. Har bir yondashuv yoki uslub aniq belgilangan nazariy asoslarga asoslangan alohida urg'u, zaif va kuchli tomonlarini ko'rsatadi. Ushbu yondashuvlar ko'pincha biheviourizm, strukturalizm, konstruktivizm va universal grammatika kabi nazariy paradigmalarni birlashtirish orqali ishlab chiqiladi.

Ushbu ilmiy tadqiqotda biz pedagogik metodologiya bo'lgan CLT ni tekshirishga kirishamiz, u ham uning prekursorlari kabi jiddiy tekshiruvdan o'tadi. CLT ma'noga katta ahamiyat beradi, chunki muloqot ikkinchi tilni o'zlashtirishning yakuniy maqsadidir (Magnan, 2007). Ushbu yondashuv shartli funktsional strategiya deb ham ataladi. U 1970-yillarda Yevropa Kengashi tomonidan o'quvchi ifodalashi va tushunishi kerak bo'lgan kommunikativ ma'nolarni tahlil qilgan Uilkins kabi til mutaxassislari ishiga asoslangan holda tashkil etilgan. Grammatikani o'qitishning an'anaviy tizimi o'rniga u ma'noga e'tibor qaratdi. Qo'shimcha ma'lumot uchun, CLT ortidagi asosiy g'oya shundan iboratki, tilni o'rgatish nafaqat grammatika va lug'atni o'rgatish, balki turli xil autentik kontekstlarda so'zlarning ma'nolari va funktsiyalarini o'rganishni ham o'z ichiga olishi kerak.

CLT sotsialingvistika, funktsional tilshunoslik, semantika va pragmatikani o'z ichiga olgan turli til tushunchalarining birikmasidir. CLT yondashuvi orqali o'quvchilar tilni mazmunli va real hayotiy vaziyatlarda qo'llash orqali o'zlarining kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga da'vat etiladi. Ushbu yondashuv ravonlikning aniqlikdan muhimligini ta'kidlab, uni ko'plab kontekstlarda til o'rgatish uchun mashhur tanlovga aylantiradi. Britaniyada paydo bo'lgan CLT yondashuvi butun dunyo bo'ylab ikkinchi yoki xorijiy til (ESL/EFL) sinflarida ingliz tilida keng qo'llanilgan (Liao &

Zhao, 2012; Ozsevik, 2010). Ushbu global qabul Ellis (1996) tomonidan keng miqyosda hujjatlashtirilgan. Yuqorida aytib o'tilgan yondashuv ingliz tilini o'qitish (ELT) sohasida hal qiluvchi mavqega ega bo'lib, o'zining pedagogik fazilatlarini tufayli tilshunoslari va til o'qituvchilarining e'tirofiga sazovor bo'ladi

Metodologiya

Tadqiqot muammosi

Ingliz tilini o'qitish (ELT) kontekstlarida kommunikativ tilni o'qitishning (CLT) amalga oshirilishi o'quvchilarning tilni bilish va samarali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga qay darajada yordam beradi va uning afzalliklari va mumkin bo'lgan kamchiliklarini muvozanatlashda qanday qiyinchiliklar va cheklovlar paydo bo'lishi mumkin? Ushbu tadqiqot muammosi tilni bilish va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sirini o'rganish, shuningdek, aniq tilni o'qitishda aniqlikni ta'minlash va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan kamchiliklarni bartaraf etish nuqtai nazaridan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklar va cheklovlarni o'rganish orqali ELTda CLTning ikki tomonlama tabiatini o'rganishga intiladi. CLT ning ELTga umumiy ta'sirini tushunish til o'qitish usullari va o'quv dasturlarini optimallashtirishga intilayotgan o'qituvchilar va siyosatchilar uchun qimmatli tushunchalarni beradi.

Tadqiqot maqsadlari

Ushbu ilmiy maqola CLT yondashuvining tamoyillari va amaliyotlarini oydinlashtirishga qaratilgan bo'lib, uning nazariy asoslarini to'liq tushunishni taklif qiladi va uning asosiy farqlovchi xususiyatlarini ko'rsatadi. Bundan tashqari, bizning maqsadimiz ushbu ta'lim yondashuvini qabul qilish bilan bog'liq asosiy imtiyozlar va cheklovlarni tahlil qilishdir. Ushbu tadqiqot tilni o'rgatish yondashuvlari bo'yicha davom etayotgan akademik suhbatga muhim hissa bo'lib xizmat qiladi va til ta'limining dinamik tabiati haqida tushuncha beradi.

Tadqiqot savollari

Ingliz tilini o'qitish (ELT) kontekstlarida kommunikativ tilni o'qitishning (CLT) amalga oshirilishi talabalarning muloqot qobiliyatlari va umumiy tilni bilish qobiliyatini rivojlantirishga qanday ta'sir qiladi, uning afzalliklarini talabalarga yo'naltirilgan yondashuv sifatida hisobga oladi?

Ingliz tilini o'qitishda (ELT) kommunikativ tilni o'qitishni (CLT) qo'llashda, xususan, aniqlik va aniq til o'rgatishga e'tibor bermaslik bilan bog'liq mumkin bo'lgan muammolar nuqtai nazaridan qanday qiyinchiliklar va cheklovlar paydo bo'ladi?

Ma'lumotlarni chiqarish Ingliz tilini o'rgatish uchun CLT dan foydalanishning ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rib chiqqan barcha o'tmish va hozirgi tadqiqotlarni to'liq ko'rib chiqish uchun ma'lumotlarni to'plash uchun puxta va tashkiliy usuldan foydalanildi. Ilmiy maqolalar, jurnal maqolalari, tadqiqot hisobotlari va nufuzli ma'lumotlar bazalari va akademik omborlardan olingan dissertatsiyalar bo'yicha keng qamrovli adabiyotlar ko'rib chiqildi. Muvofiqlik va valyutani ta'minlash uchun biz 1972 va 2023 yillar oralig'ida chop etilgan tadqiqotlarga e'tibor qaratamiz, ayniqsa so'nggi besh o'n yillikdagi tadqiqotlarga e'tibor qaratamiz. Tahlil uchun tanlangan tadqiqotlar dolzarbligi va uslubiy qat'iyligi asosida sinchkovlik bilan tekshirildi. ELTda CLT dan foydalanishning ijobiy va salbiy tomonlari haqidagi asosiy topilmalar ma'lumotlarni olish orqali topildi. Bu topilmalar talabaga

yo'naltirilgan ta'lim, muloqot ko'nikmalarini yaxshilash, amalga oshirishdagi qiyinchiliklar va til aniqligini o'rgatishda mumkin bo'lgan chegaralar kabi narsalarga qaratilgan. Ushbu tadqiqotlardan olingan fikrlarni sintez qilish orqali ELTda CLT ning ko'p qirrali tabiatini har tomonlama tushunishga erishildi. Ma'lumot to'plashning bunday usuli CLTni adolatli va faktlarga asoslangan baholash imkonini berdi, bu uning yaxshi tomonlarini va ko'proq ishlashni talab qilishi mumkin bo'lgan sohalarni ko'rsatdi.

Natijalar

Til o'qitishning kommunikativ yondashuvi samarali muloqot va tildan mazmunli foydalanishni yaxshilashga qaratilganligi sababli til ta'limida katta e'tiborni tortdi. Quyidagi natijalar adabiyotlarni ko'rib chiqishda eslatib o'tilgan o'tmishdagi tadqiqotlardan olingan ma'lumotlarni keltirib, CLT ning afzalliklari va kamchiliklarini muvozanatli tahlil qiladi. CLTning afzalliklari Kengaytirilgan kommunikativ kompetensiya va tilni bilish, CLT yondashuvi haqiqiy kontekstlarda til malakalarini rivojlantirish vositasi sifatida real hayotdagi muloqotga ustuvor ahamiyat beradi. Dalillar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarni muloqot vazifalari va faoliyatiga jalb qilish o'quvchilarga xabarlarini mohirona uzatish va sharhlash qobiliyatini yaxshilashga imkon beradi va shu bilan ularning kommunikativ kompetensiyasini oshiradi. Ushbu yondashuv og'zaki muloqot va faol ishtirokni ta'kidlab, o'quvchilarga tildan foydalanishda ravonlik va aniqlik darajasini oshirishga yordam beradi. Shu munosabat bilan, talabalar tilni, ayniqsa mazmunli kontekstlarda mashq qilgandan so'ng, ularning tilni bilish darajasi sezilarli darajada yaxshilanadi.

Xulosalar

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, kommunikativ tilni o'rgatish bilan bog'liq nutq o'zining til ta'limi sohasidagi ahamiyati va o'rinligini ko'rsatadi. O'quvchiga yo'naltirilganlik va mazmunli muloqotga asoslangan CLT yondashuvi bir qator afzalliklarni taqdim etadi. Ushbu yondashuv talabalarning faol ishtirokini ta'minlaydi, tilni haqiqiy kontekstlarda qo'llashni osonlashtiradi va til o'rganishning hozirgi nazariyasiga muvofiq samarali muloqot qilish qobiliyatini oshiradi. Bundan tashqari, CLT yondashuvini amalga oshirish o'quvchilarning avtonomiyasini rivojlantirishga yordam beradi, tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Biroq, CLT cheklovlardan xoli emasligini tan olish kerak. Qiyinchiliklar, ayniqsa, ingliz tili mahalliy til bo'lmagan mamlakatlarda amalga oshirish jarayonida duch keladigan to'siqlarni, shuningdek, tilning aniqligi va aniq ko'rsatmalarni e'tiborsiz qoldirish ehtimolini o'z ichiga oladi. Muloqotni ta'kidlaydigan pedagogik yondashuvlar va bu cheklovlarni tan olish va bartaraf etish zarurati o'rtasida uyg'un muvozanatga erishish tilni muvaffaqiyatli o'zlashtirishni osonlashtirish uchun juda muhimdir.